

הלכות קריאת שמע סימן עט

אחד והוא (יב) בבית (ה) אחר, אפילו הפתח פתוח ויושב (י) (יג) בצדה ורואה אותה, אם אין לה ריח יכול לקרות, דכיון שהיא ברשות אחרת קרינן בה שפיר והיה מחניף קדוש להרא"ש, *אבל להרשב"א (יד) *דוקא בשאינו (טו) רואה (י) *אותה. (טז) ואם יש לה ריח, (יז) *לא מהני הפסקה (יח) *ולא שנוי רשות. ה"נ אומרים, דכי היכי דהפסקה מועלת לצואה עצמה הכי נמי מועלת לריח רע (ט) (יט) *שלה: ג' ט"ז צד קטנה שנפרצה במלואה לגדולה והגדולה עורפת עליה מן הצדדים, קטנה לא חשיבא בבית בפני עצמה מיון שנפרצה במלואה לגדולה, אבל הגדולה, מיון שפתייה עורפים על של קטנה מצד זה ומצד זה, חשיבא בבית בפני עצמה. הלכך אם צוה בגדולה, אסור לקרות בקטנה עד *שיתרחק (כ) בשעור, ואם צוה בקטנה, מותר לקרות בגדולה בלא הרחקה (כא) *אם אין מגיע לו (ט) ריח רע: ד' צואת כלב וחזיר, *אם נתן בהם עורות, מרחיקים מהם כמו מצואת אדם, ואם לאו, דינם

באר היטב

מ"א: (ח) *שלה. אם העבירו צוה בבית ונשאר צדו ריח רע בבית, יש להחמיר. מיהו ג"ל דמי שאינו מרים מותר לקרות בזה, מ"א: (ט) ריח רע. כל שדרך בגי' אדם להטעור מאותו הריח, כ"מ. ולהי"א בסעיף ב

משנה ברורה

(יב) בבית אחר. פרוש, בחדר אחר: (יג) בצדה. פרוש, אצל מקום הפתח, ואין חלוק (יד) בין יש שם דלת או לא⁽²⁾. ואם הכניס ראשו למקום שיש שם הצואה, לכלי עלמא אסור ואפילו בעוצם עיניו (מ"א) סי' ע"ד ורח"ח, וכן להפך, אם הצואה והאדם בבית והוציא ראשו חוץ לבית או חוץ לחלון, גס"פ אסור לקרות⁽²³⁾, דשינן ראשו בחדר⁽²⁴⁾ [שם]: (יד) *דוקא בשאינו וכו'. טעמו, דסבירא לה דקרא ד"ולא יראה" קאי גס"פ אסור צוה האמור בתחלת המקרא. ואם הוא רואה אותה (טו) דרך חלון של זכוכית, לכלי עלמא שרי, וכדלעיל בריש סימן עו, עין שם. ואם מעצים עיניו או בלילה, (טז) יש אומרים דשרי בזה לכלי עלמא, מיון שהוא ברשות אחר, (יז) ויש אומרים⁽²⁵⁾, ובשעת הדחק שאינו יכול להחזיר פניו (יח) יש לסמוך על דעת המקליון. (יט) אולם בשאינו יכול לראות הצואה מתחת גבהו או עמקי, לכלי עלמא שרי בזה: (טו) רואה אותה. ולכן אסור לדבר דברי קדשה והוא מסתכל דרך חלון פתוח אם רואה האשפות [ורין שטאקין] שבחצובות (כ) או שחזיר עומד לפני חלונה, אף-על-פי שאין מגיע לו ריח רע. וצריך לזהר בזה בשעת קדוש לבנה דרך חלון פתוח (או על גאנאקס), אלא צריך ששכל-כל-פנים יצאים עיניו, ואז אם אין ריח רע מגיע לו מותר, ובמקום שמשפך בזה אם הוא אשפה, מותר, דהוי ספק ספקא שמה הלכה כהרא"ש, ומכל מקום לבתחלה נכון יותר שיעצים עיניו מהיות טוב וגו' [ח"א], וצ"ע בבאור הלכה: (טז) ואם יש וכו'. ובדעה זו פסקו האחרונים⁽²⁶⁾: (יז) לא מהני. רוצה לומר, ובכיון ד' אמות ממקום שפלה הריח. ויש מקליון דבזה די עד מקום שפלה הריח לבר⁽²⁷⁾, וצ"ע בבאור הלכה: (יח) ולא שנוי רשות. על-כן (כא) מי שמסתכל בבית והריח ריח רע ממקום אחר, יפסיק וישתק עד שיעבר הריח. ומי שיש לו חלי שאינו מרים, אפשר שיש (כב) להקל בזה במקום הדחק: (יט) *שלה. אם העבירו צוה בבית ונשאר צדו ריח רע בבית, יש להחמיר⁽²⁸⁾; מיהו קטנה לי דמי שאינו מרים מותר לקרות בזה [מ"א]: ג' (כ) בשעור. הנהגה ד' אמות ממקום שפלה הריח⁽³⁰⁾, בן מוכח בבית יוסף, וצ"ע בבאור הלכה: (כא) אם אין וכו'. סתם בדעה קמיתא שבסעיף הקודם:

באר הגולה

עין משנה ברורה כמה שכתבנו דהוא הדין אם התנוק השמין מים וכו'. ובספר מור וקציעה כתב, דאם תנוק השמין מים בעור שהש"ץ מחפץ לקול רם ואין הש"ץ יודע, אין להשמיקו, ועקר טעמו הוא: כיון דאסור מירגלים אינו אלא מדרבנן, מפני כבוד העבור ראוי להעמיד על דיווחיה. ובאמת קשה לדחות בזה כל האחרונים שלא הוזכרו סכר, זו, משמע דלא סבירא להו, אם לא שהמירגלים הוא מאניה חולה המטפח לאנס, שבנדאי יש לזהר שלא לגלות, שלא לבישו. ומכל מקום אם הוא חוץ לר' אמותיו של הש"ץ, לפי מה שאין אנו נוהגין היום לצאת בתפלת הש"ץ, אפשר דיש לסמוך להקל במירגלים שלא להודיע להש"ץ להשמיקו. ואם היה המירגלים בחוץ ד' אמותיו של הש"ץ, ועד שהביאו מים להטיל בהן שנה כדי לגמר כל התפלה, אי צריך לחזר לראש בשביל זה, עין לעיל בסימן עח בבאור הלכה: *אבל להרשב"א וכו'. בבית יוסף משמע דלעקר הלכה תפסין כהרא"ש, וכן כתב העלה תמיד, ומדברי השולחן ערוך משמע שבעד יותר להרשב"א, בן פסק הפריימגדים בשם הגהות זכ"ב וכן כתב אליה רבה. ובחיי אדם משמע דהוא ספקא דרינא, וכן נכון: * דוקא בשאינו רואה. והנהגה מותר בכל גווי, דכיון דנפקא לן רק מ"לא ראה" לא חמיר נגד ערוה דקמא לן דהנהגה מותר [פמ"ג ח"א]: * אותה. עין במשנה ברורה שכתבנו דאם מעצים עיניו או בלילה, שרי בזה לכלי עלמא, בן כתב הקונטרס. וטעמו, דכיון שהוא ברשות בפני עצמו ואינו רואה להראי, אין כאן משום "מחניף קדוש" ולא משום "ולא יראה בך ערות דבר". ובפריימגדים הקשה על דיו, לפי מה שכתבנו לעיל בסוף סימן עח מסקנת האחרונים לענין אסור ערוה, דאפילו בעוצם עיניו אית בה גס"פ משום "ולא יראה בך" וגו', הוא הדין דאפילו בענינו יש להחמיר בזה, ולא שרי אלא בשאינו יכול לראות הצואה מתחת גבהו או עמקי. אמנם לפי מה שבעד הפריימגדים בסימן עח, דאפילו בערוה גופא אם הוא ברשות אחרת מותר לכלי עלמא בעוצם עיניו, אין כאן שום קשיא, על-כן יש להקל בשעת הדחק, ובכל הכי הלא מרבית חופסין כהרא"ש והו' ספק-ספקא, וכן כתב הדרד"ה. והנה כשהוא מתפלל, וחזיר עובר עובר לפני החלון הפתוח, נראה לי דבזה לכלי עלמא יש להקל כשעוצם עיניו, דיש לצרף לזה עוד דעת הב"ח *לעיל בסימן עו דסבירא לה דבצוהא עוברת עין בדי, אמות אף לפניו, וכל-שכן כשהוא ברשות אחר, ובכל צמיצת עין נכון להחמיר וכן המנהג: * לא מהני הפסקה. רוצה לומר, מה שהזכיר בתחלה כשהיתה על מקום גבוה עשה טפחים. והנה לט"ז בנדאי יניחא, דסבירא לה דאין אנו צריכין שיהיה רחב ד' ואף-על-פיכך חשיב הפסק, אבל להפ"ח דסבירא לה שיהיה גס"פ רחב ד' על ד', אס"פ לקח מקור זה בשם הפסקה, והלא גם זה הוא רשות בפני עצמו וצריך עיון קצת: * ולא שנוי רשות. עין במשנה ברורה סעיף קטן יז מה שכתבנו דבכיון ד' אמות וכו', הוא דעת הלבוש והגאון והסניי אדם, וט"ז מקליון הוא הפריימגדים והאליה רבה ודרד"ה סתים ושלחן שלמה, וספריימגדים במשכבות וקב' ה' נשאר בצריך עיון. וכן במבטח והריט נוד, גס"פ דעות בין הפוסקים, וכמו שכתבנו לעיל בהקדמה אות 29⁽²⁹⁾, עין שם: * שיתרחק בשעור. עין במשנה ברורה מה שכתבנו בשם הבית יוסף. ולפלא על השליט הגדול הבית יוסף, אף פשיטא לה זה כל-פך, ולא זכר אשר לפי דברי רש"י בערוכין צ"ב ע"א ד"ה אסור לחזק, שפרש דכל הקטנה נחשבת למקום הפתח של הגדולה, עין שם, ממיאל יתה הדין גס"פ לענין צוה, דאם הצוה בגדולה ואין רחוק ד' אמות מן הפתח, מפילא אסור בכל הקטנה, דכתב מוחא מחמתיהו שם הגמרא ע"ש, וכן כתב בהרי"א שם בהרי"א ומהוספות שם בעמוד ב' ד"ה שאלמלי, אף דבתחלה רצו ללחוח פרוש רש"י, מכל מקום הלא לבסוף הכריחו דפרוש רש"י עקר, אס"פ יש לנו שלשה צמודים לרין זה, ולא זכר כלל את שיטתם, לא בזה ולא ביוה"ד דעה סימן רצו סעיף מט לענין כלאים, וצריך עיון. אחר-כך מצאתי בספר יבשר טוב שהקשה גס"פ קשיא⁽³¹⁾: * אם אין מגיע לו ריח רע. עין במשנה ברורה. וצ"ע בפריימגדים שפרש דברי המחבר דהפנה שאין מגיע ריח רע כלל בהגדולה, דאם היה מגיע היה אסור אפילו אם לא הגיע הריח עד לו, לפי מה שפסק הלבוש למעלה דגם בזה בענין דוקא ד' אמות ממקום שפלה הריח: * אם נתן בהם עורות. מלשון זה משמע דאפילו אם נטל אחר-כך העורות מהן ונתפשט ונטל הריח רע גס"פ שם צוה עליהן, ומלשון תלמיד רבנו יונה בענין זה לא משמע לכאורה כן, עין שם, וצ"ע כמה שכתבנו

שער הציון

(יד) פריימגדים: (טו) פריימגדים: (טז) מגן אברהם: (יז) אליה רבה ודרד"ה סתים: (יח) *שלה. באור הלכה דיש להחמיר אפילו בעובר: (כא) בית יוסף: (כב) כי תהליה רבה מקמה ללילה שגור בסעיף קטן יז, וישם הדרד"ה סתים מותר בשעת הדחק, ואפשר דשם משום דמקרינן לזה דעת הרא"ש, וצריך עיון:

הלכות קריאת שמע סימן עט

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ג]

היגיו כל שד"ך ב"י אדם להצטרע מאותו הריח⁽³²⁾ וכו', דבר ששקבעו ריח רע כגון עטרן⁽³³⁾.

32) ולענין תנן [שיש לו חולי שאינו מריח], כתב השו"ע לעיל (ס"א) שצריך להרחיק ארבע אמות ממקום שכלה הריח למי שמריח. ומי שהוא בעל חוש ריח חזק יותר משאר אנשים ומריח ריח רע של צואה במרחק שבו שאר אנשים אינם מריחים, כתב בשו"ת קרן לדוד (ס"י יז) שצריך להרחיק ארבע אמות ממקום שהוא מפסיק להריח. וכן כתב בשו"ת התעוררות תשובה (ח"א סי' נח) שבכל מקום שהוא מריח אין זה נקרא 'מחנך קדוש'.

33) ומזה עטרן, ביאר בביה"ל לקמן (סי' רסד ס"ג ד"ה בעטרן) שהוא פסולת צלולה כשמן שיוצאת על ידי חימום מהזפת היוצאת מהעץ וריחה רע ביותר.

[משנ"ב שם]

ולא נקרא צואה⁽³⁴⁾ אלא מה שנסרח מן חמת עפוש⁽³⁵⁾.

34) ולגבי ריח רע הבא מזיעה, כתב הבית ברוך (מלואים כלל ג סכ"ב) שיש להקל ללמוד כשמריחו. והגרי"ח קניבסקי (נקיות וכבוד בתפלה תשובה עב) הורה שמותר לומר דברים שבקדושה כשמריחו.

ולגבי ריח רע היוצא מהפה, כתב רבי חיים ויטאל (שו"ת באר מים חיים סי' פג) והסכים עימו בנו רבי שמואל (שם), שאין חיוב להרחיק ממנו בשעת אמירת דברים שבקדושה, ולכן גם האדם שריח זה יוצא מפיו חייב בקריאת שמע ותפילה. מאידך, האפיקי מגינים (חידושים ס"ק טו) והשלחן מלכים (כלל ה ס"ק ט) כתבו שבין מי שיצא הריח ממנו ובין אחר אסורים לקרוא עד שיכלה הריח. והבית ברוך (שם) כתב שללמוד תורה כשמריח את ריח הפה מותר, כיון שאינו חמור יותר מהפחה.

ולגבי בית מטבחים שיש בו ריח מעופש מאד, כתב לקמן (ס' רכו ס"ק ט) שאין לברך שם.

35) ולגבי מרתפים של יין שיש בהם ריח רע ומעופש, הביא לקמן (סי' פו ס"ק ג) שדעת הא"ר שאסור לקרוא שם קריאת שמע.

והקשה שמשמע בדעת הרמב"ם שמותר להתפלל שם, ורק גדולי החכמים היו נוהגין בזה. ותירץ בשעה"צ לקמן (סי' רכו ס"ק יא) שחלוק מקום שהריח הרע שבו הוא חזק, ממקום שהריח רע שבו אינו כל כך חזק, והא"ר מדבר באופן שהריח רע הוא חזק.

[ביה"ל ד"ה ואם]

דבכלב ונזיר קים להו להקמינו ז"ל שאין ריחם רע כל זמן שלא נתן בתוכם עזרת⁽³⁶⁾.

36) ואף אם עיקר חיותם הוא מפת, כתב היד אהרן (הגהות ב"י) שאין צואתם מסרחת אם לא נתן לתוכה עורות. וכעין זה כתב במשנ"ב להלן (ס"ק כז) לגבי תרנגולים החולכים בבית, שאף אם עיקר חיותם מחמשת מיני דגן אין צואתם מסרחת. מאידך, הארחות חיים (הלכות קריאת שמע סי' לב) והפרי חדש (ס"ק ד) כתבו שאם עיקר חיותם מפת, צואתם מסרחת.

[משנ"ב ס"ק כה]

והג"י מסתמא ריחן רע⁽³⁷⁾.

37) והרואה צואה אפילו במקום שמצויים שם חמורים, כתב בשו"ת שלמות חיים (סי' קא) שאם אינו יודע בוודאות שזו צואת חמור רכה ואינו מרגיש ריח, אינו חייב לחוש לריח רע. והחזו"א (גנוי שערי ציון הלכות והליכות א"ח אות טו) הורה, שאם רואה צואת חמור, אסור לומר נגדה דברי קדושה, אבל אם אינו רואה אותה יש להקל, מלבד בשעה שמצויים ברחוב חמורים שאז יש להחמיר.

[משנ"ב ס"ק כו]

והערוגים קתבו, שהתרנגולים אדמים⁽³⁸⁾.

38) שורש מחלוקתם הוא בביאור דברי הירושלמי בברכות (פ"ג ה"ה) שמרחיקים מצואת תרנגולים ארבע אמות ובלבד באדומים. וביאור הרבינו יונה (ברכות כה, א ד"ה ובירושלמי) והראב"ד (פ"ג מהל' קריאת שמע ה"ו) שאם צואת התרנגולים היא אדומה, הרי היא מסרחת, וזו אף שיטת השו"ע. אכן הרשב"א (ברכות שם ד"ה ירושלמי) והפני משה פירשו שהתרנגולים עצמם הם אדומים, ולא שהצואה אדומה, וזו שיטת האחרונים שפירשו שהם תרנגולים שקורין "אינדיק".

ק"ג

פאר הייט

שרי בכל ענין: (י) הרבה. והני מסתמא ריחן רע, ולכן אפלו יודמן פעם
א' שאין מריחין אסור דה"ל כצואת אדם, מ"א: (יא) בא לו. אפלו יש
להם ריח, כל שאין הריח בא לו שרי, ומ"ש בסעיף ד ואם יש בהם ריח רע

מִשְׁנֵה בְּרוּרָה

ד (כב) ואם לש בהם וכו'. ורוצה לומר, אם ידעוין שיש בהם ריח רע: (כג) אכל מסתמא אין צריך לבדק בזה, דמסתמא אין בהם ריח רע: (כג) ריח רע. הינו (כד) כל שדרך בני־אדם להצטער מאותו הריח⁽³²⁾. כתב החי־אדם: דבר שטבעו ריח רע בגון עטורין⁽³³⁾ וכו'ומה, מחר, ולא נקרא צואה⁽³⁴⁾ אלא מה שנסרח מתחת עפוש⁽³⁵⁾, וכן כתב בספר מנחת ממואל: (כד) **כצואת אדם.** ורצה לומר, ובעיני (כז) הרתקה ד' אמות ממקום שכלה הריח מלאחריו, ומלפניו כמלא עיניו, ואפשר אפלו אם פסק הריח אחר־כך, מכל מקום כבר חלה עליהו שם צואה ואסור כמו כצואת אדם. והמגן־אברהם חולק על כל זה ופסק, דסתם צואת בהמה חיה ועוף, לבד מאלו הידועים שריחן רע מאד ויבדלקמן, (כו) אפלו אם יש בהם ריח רע בעת הנציאה, אין הריח רע חזק בליכך ויברכו לפסק, על־כן אין דינם כצואה ואין צריך למרחיק אלא רע מקום שכלה הריח, וכן פסק בספר ממואל⁽³⁶⁾. ובדרך־החיים סובר שהוא ספקא דרינא, על־כן פקריאת משמא אם קרא בתוך ד' אמות חוץ וקורא, ובתפלה חוץ ויחפלי, ויתנה אם יצא שתהא לנדה, עין שם. ולי נראה דאין להחמיר כלל לענין תפלה, דהרבה אחרונים סוברים בהמגן־אברהם **ה (כה) צואת חמור וכו'.** והני מסתמא ריחן רע⁽³⁷⁾, ולכן אפלו אם יודמן פסע אחד שאין מרחיח אסור, דהוי לה כצואת אדם, בן כתב המגן־אברהם, ועין בבאור הלכה: **ו (כו) אדמה.** מלשונו משמע שרוצה לומר, שלפי שהיא אדמה היא מסרחת מאד. והאחרונים כתבו, שהתרנגולים אדמים⁽³⁸⁾ הוא מה שקורין ענגליש האן ואיניקין. כי צואתן מסרחת מאד, ומהנכון שלא להחזיק אותם בבית שלומדים ומבכרים שם, ובפטר בבית תלמיד־הם, כי אי אפשר לו בלא ההרהור ונודה [נספר מנחת־שמואל בהלכה ברורה]: **ז (כז) ההולכים בבית.** ואפלו אם עקר חיתתן מחמשת מיני דגן גספין (כז) יש להקל, כל זמן שלא ידעוין שצואתם מסרחת. והעופות היושבים על ידיעתם, ידעו שצואתם מסרחת מאד, על־כן פקטו דרינים אז כצואת אדם וכו': **(כח) הלול שלהם.** הוא כגון פשוט העשוי לאוזן ותרגולין, (כח) ומפני שרבו בו צואה לש בו סרחון והוא מאוס, על־כן דינו כצואת אדם. וכתב החי־אדם, שהוא הדין דיר של בהמה גספין אסור משעם זה, ועין בבאור הלכה מה שכתבנו בזה: **ח (כט) שריחה רע.** ודינה לכל דבר

שער הציון

(72) פֶּסֶף־מִשְׁנֶה וּמִגֹּן־אֲבָרָהֶם: (73) בְּטוֹר אֶפֶל הָעֵנִינִים הַמְזֻכָּרִים פֹּה בְּשִׁלְחֹן־עֲרוּךְ מִסְעִיף ה' וּלְהִלָּאָה: (74) תִּלְמִידֵי רִבְנֵי יוֹנָה וְלִבּוּשׁ: (75) פְּרִי־מִגְדִּים, דְּלֹא כִפְרֵי חֲדָשׁ: (76) הָרָא"שׁ: